

PERSOONLIJKE WERKELIJKHEID

Als wij over de persoonlijke werkelijkheid spreken, dan moeten wij ons eerst eens afvragen wat werkelijkheid is. Alles verandert. Werkelijkheid is dus een situatie van een ogenblik, het volgende ogenblik is ze alweer anders. Toch moet achter alle werkelijkheid, zoals wij die beleven als mens of als geest, een regel of een wet schuilen. Er moet ergens iets zijn waardoor al die mogelijkheden worden bepaald.

Als wij nu te maken hebben met het patroon waarin alle werkelijkheden samen vallen, dan spreken wij over de Ene, soms ook over de Karmische Werkelijkheid. Spreken wij over de menselijke werkelijkheid, dan praten wij niet eens over de feiten alleen. Er zijn mensen, die vinden een bepaalde staatsman minder aanvaardbaar omdat de man toevallig een te zware baardgroei heeft. Het resultaat is dat ze hem heel kritisch beschouwen en dat ze dus niet letten op wat de man zegt of wat hij doet, maar kijken hoe ze hun gevoel, dat de ander ergens niet prettig is, kunnen omzetten in een bewijs door in zijn woorden en daden juist datgene te zoeken waarop ze zo iemand kunnen afkraken.

Maar datzelfde heeft u eigenlijk ook. Neem nu verliefdheid. Ik denk dat, als je werkelijk verliefd bent op elkaar, de ander voor jou op dat ogenblik wel niet een ideaal is in de zin van volmaaktheid, maar toch iets beter is dan al de anderen. Op dat ogenblik tel je geen feiten bij elkaar op. Je zegt niet: die heeft inkomen en die is een driftkop en die heeft weer wat anders. Neen, je zegt: Ik voel mij aangetrokken. Dat aangetrokken zijn bepaalt niet alleen de persoonlijke relatie op een bepaald moment. Dat bepaalt je benadering van alle feiten. Ook alle commentaren en opmerkingen, de daden van de ander over een lange periode. Werkelijkheid is dus sterk emotioneel gekleurd.

Als wij te maken krijgen met zaken als b.v. de wetenschap, dan zitten we ook al met dezelfde moeilijkheid. Eigenlijk is wetenschap: het voortdurend op grond van bewijzen staven van waarschijnlijkheden. De wetenschapsman neemt het voor hem bewezene als een zekerheid aan en past zijn verdere bewijsvoering, maar ook zijn verdere proefnemingen aan het bewezene. Dat wil zeggen: hij vertekent de werkelijkheid. Hij komt dus tot conclusies die niet aanvaardbaar zijn, als ze gezien worden tegenover de werkelijke feiten, maar die voor hem omdat hij ze eenzijdig beschouwt wel degelijk aanvaardbaar en waar blijven.

Neem nu een theoloog. Nu weet ik wel, theologie is iets waar je enige moeilijkheden over kunt hebben, omdat een theoloog eigenlijk iemand is die een wetenschappelijke benadering opzet ten aanzien van een ook proefondervindelijkheid bewijsbaar geheel, dus een aantal standpunten. Je kunt wel incidenteel factoren als juist bewijzen, je kunt nooit het geheel als juist bewijzen. Zo'n theoloog gelooft. Dat wil zeggen: hij heeft een innerlijke zekerheid. In het kader van die zekerheid zal hij alles beschouwen wat hij op de wereld ontmoet: zowel zijn persoonlijke ervaring als datgene wat zich 'bij' anderen' afspeelt. Dat is toch duidelijk geen werkelijkheidsbesef. De menselijke werkelijkheid bestaat uit feiten en wel de feiten zonder interpretatie, maar alleen op grond van hun verschijnsel, hun consequentie en hun samenhang. Voor een mens is het persoonlijk natuurlijk veel moeilijker om onbevooroordeeld te zijn. Men heeft eens gezegd. "De mens denkt egocentrisch, zelfs als hij probeert voor de gehele wereld en met de gehele wereld te leven."

Maar dat is toch duidelijk. Een mens heeft bepaalde karaktereigenschappen. Hij heeft bepaalde lichamelijke eigenaardigheden. De een is b.v. kleurenblind, de ander niet. De mens heeft daarnaast levenservaring en opvoeding: hij is in meer of mindere mate geconditioneerd. Al die dingen bepalen de manier waarop hij de wereld ziet. Dan is de wereld zoals hij die ziet niet echt. De wereld is anders. De menselijke werkelijkheid zou moeten worden ontdaan van emoties, van conditionering. Ze zou moeten worden bekeken op de zuivere feiten alleen zonder dat er enigerlei conclusie aan te verbinden valt. Dat laatste is menselijk onaanvaardbaar. Ook u, zuiver persoonlijk, bent niet geneigd om de feiten te bezien zonder daaraan enigerlei conclusie te verbinden. Een conclusie (een gevolgtrekking) impliceert echter dat u de totale betekenis van een bepaald aantal invloeden of gebeurtenissen samenvat

zonder dat u de werkelijke betekenis daarvan in een groter kader kent. En daarom lopen wij vast.

Laten wij nu eens een paar stoute veronderstellingen gaan behandelen. Als u denkt, alleen maar denkt, dat de wereld anders is en u leeft daarnaar. Is de wereld dan anders of niet? Het is heel moeilijk om daarop een concreet antwoord te geven, omdat er nu eenmaal algemene standpunten zijn.

Wat zou u zeggen van b.v. een groep ex-nazi's die lange tijd in Zuid-Amerika hebben geleefd met de zekerheid (zij zagen daar voortdurend de bewijzen voor en ze werkten ervoor) dat de denkbeelden van hun leider in het eind zouden zegeviereren. Niet alleen in Europa maar over de gehele wereld. Zij zagen in elke ontwikkeling het bewijs daarvan. Daardoor werden zij gemotiveerd. Dat bepaalde hun gevoelens. Dat bepaalde hun manier van denken en van handelen. Het bepaalde zelfs hun relatie met de wereld om hen heen. Moeten wij nu zeggen dat dat slechts een illusie, een droom was of was het voor die mensen een werkelijkheid? Tot het ogenblik dat ze moesten ervaren dat bepaalde dingen heel anders verliepen. En dan zijn er nog van overgebleven die het zelfs nu nog niet willen geloven, omdat ze zeggen: dat zijn geen bewijzen, dat zijn toevalligheden die in de bewijsvoering niet thuishoren.

Laten we nog een stap verder gaan. Er was een Japans soldaat die na 20 jaar uit de jungle kwam. Die man heeft daar geleefd in de zekerheid dat Nippon niet kon verliezen. Zijn land had de oorlog gewonnen. Hij meende zich te moeten verschuilen voor kleine resten Amerikanen die zich moeizaam op de eilanden konden handhaven. In feite waren er al geen Amerikanen meer en was hij helemaal alleen. Deze mens heeft 20 jaar geleefd, gedreven door de innerlijke noodzaak een overgave te voorkomen, omdat zijn land had gewonnen. Voor de wereld had het verloren.

Moet ik nu zeggen dat die 20 jaar voor die mens niet werkelijk zijn geweest? Of moet ik zeggen dat voor die mens die werkelijkheid bleef bestaan tot het ogenblik dat de feiten hem confronteerden met een andere situatie. In dit geval is die man teruggekeerd. Maar er is een ander geval bekend van een drietal mensen ook op een eiland, ook in de jungle die toen zij werden geconfronteerd met het feit, dat Nippon had verloren hun leven hebben beëindigd: zelfmoord. Waarom? Omdat zij een andere werkelijkheid dan die waarmee ze zoveel jaren hadden geleefd niet konden aanvaarden. Ik denk dat we daar een heel groot probleem hebben. Zo is het ook met uw innerlijke wereld. In elke mens leeft een wereld van dromen, een wereld van gedachten. Elke mens staan bepaalde krachten ter beschikking die hij soms kan manifesteren. In de wereld daarbuiten spelen ze weinig of geen rol. Wij zullen zien dat een groot aantal mensen, geconfronteerd met die innerlijke waarden. Ze terzijde schuift of ze desnoods als inblazingen van de duivel probeert uit te bannen. Want zij houden zich aan een uiterlijke wereld, meestal van de jeugd af aan bijgebracht, en wensen eenvoudig niet hun eigen situatie te herwaarderden op grond van hetgeen er in hen berust. Hetgeen wezenlijk als mogelijkheid voor hen bestaat. Moet ik nu zeggen, dat zij door daarvan af te wijken een menselijke werkelijkheid volgen? Of moet ik zeggen, dat zij juist een menselijke werkelijkheid verloochenen?

Nu ik u heb duidelijk gemaakt hoezeer eigenlijk alle werkelijkheidsbegrip, ook zoals de mens het hanteert. Op zichzelf zeer betrekkelijk is, kunnen we misschien overgaan naar de innerlijke mens en de krachten daarvan. Wij herhalen in het kort enkele punten die u waarschijnlijk wel kent, maar die in dit kader van belang zijn.

De mens bestaat niet alleen maar uit een lichaam. Daarin leeft een ziel, daarin leeft een geest. De mens is verbonden met een groot aantal vlakken van bewustzijn. Op elk vlak bezit hij een bepaalde persoonlijkheid, gehoorzaamt hij aan bepaalde voor hem geldende wetten en beschikt hij over bepaalde voor hem geldende vermogens. Als we dit constateren, dan komt de vraag op: zal het geheel van de persoonlijkheid misschien ook in de mens het werkelijkheidsbeeld veranderen? Nu weten we wel, dat al deze geestelijke waarden en krachten over het algemeen werken in het onderbewustzijn. Maar het onderbewustzijn conditioneert evengoed. Het brengt u tot bepaalde interpretaties, het verdringt feiten en gegevens, ja zelfs delen van de werkelijkheid die u niet beseft. Waarom zou dit hier niet het geval zijn?

Als wij aannemen dat die beïnvloeding plaatsvindt, dan is de vraag ten eerste: op welke wijze wordt onze werkelijkheid door ons geestelijk ik bepaald? Ten tweede, in hoeverre bestaat er

een wisselwerking tussen hetgeen wij nu als werkelijkheid zien en het ik waarvan wij ons als mens tijdelijk niet bewust zijn? Het antwoord is tamelijk eenvoudig. De geest werkt conditionerend. Dat wil zeggen, dat zij eenzijdigheid van reactie en ervaring op bepaalde punten a.h.w. aanmoedigt. Zij kan ze wel niet zonder meer bepalen, maar zij kan de condities scheppen waardoor toch een dergelijke eenzijdigheid zeer waarschijnlijk is. De geest kan dus een aantal ervaringen, die in de stof worden, verkregen, voor een redelijk deel althans programmeren.

Wanneer een mens iets beleeft, dan heeft niet alleen zijn stoffelijk deel daarmee te maken, maar ook alle andere delen van het ik. Alles wat je op aarde bent, doet, ervaart, voelt, zal dus in zekere mate naar boven worden teruggekoppeld. Hierbij zij opgemerkt (het is een oud verhaal maar in dit verband belangrijk), dat vooral de emotionele kracht die met ervaring, handelingen etc. gepaard gaat, hier bepalend is voor de mate waarin ze kan doordringen tot de geest en daarin als een soort geheugenwaarde wordt vastgelegd.

Dat ik is echter bovendien nog een geheel. Dit geheel is onverbreekelijk in zich zelf besloten. Het is niet zo dat de wereld buiten u ligt en dat u in het middelpunt bent. Neen, het is zo dat u a.h.w. leeft binnen een bol en de reflexen van de werkelijkheid buiten u vertaalt u dan in de termen van uw ik-beleving. Dan moeten we stellen: Het ik in zichzelf (ook van de mens) zal altijd waarden aan zichzelf manifesteren die direct of indirect voortkomen uit de geestelijke beleving enerzijds en het conflict met de onveranderlijke werkelijkheid buiten het ik anderzijds.

Binnen het ik vinden we een groot aantal symbolen. Die symbolen zijn niet altijd Freudiaans, ook al zijn er psychiaters die daar nog steeds meer voor voelen. Wat wij in feite doen als we dagdromen, als we uittreden, beleven, kortom, al datgene doen wat u maar wilt tot zelfs nadenken, spiegelen en mediteren toe, is het begrenzen van het tot nu toe niet ontwikkelde deel van het ik. Wij werken dus in de richting van een isoleren van de delen van het ik die zijn ontwikkeld van het deel dat nog niet is ontwikkeld.

Wanneer de grenzen bekend zijn, is het mogelijk het onbekende te betreden: voor die tijd niet. Dan zal het geheel van die innerlijke wereld in al die symbolen (dat kunnen jungle-, tempel-symbolen of wat dan ook zijn, ze kunnen soms zeer abstract worden), niet anders betekenen dan een poging om de werkelijkheid van het eigen zijn te begrijpen. En daarmee het in het ik nog niet ontwikkelde zodanig aan te duiden, dat het eindelijk mogelijk is met jezelf te werken zonder gelijktijdig in conflict te komen met de feitelijke werkelijkheid buiten je. Dan komen we bij de weerkaatsingstheorie die ik u zo-even al heb voorgelegd.

Al datgene wat wij zien is niet de werkelijkheid. Het is slechts de schim van de werkelijkheid en wel geïnterpreteerd op grond van in ons berustende gevoelens, ervaringen, vermoedens en eventueel in vergelijking met vroegere belevingen. Dit zal ook geestelijk het geval zijn. Als je zelf innerlijk een hoog geestelijk niveau hebt, dan is de kans groot dat je ook buiten je plotseling glimpen ziet van datzelfde licht, van datzelfde niveau. Misschien zegt de een: God is mij verschenen. Een ander zegt: ik heb de geest ontmoet. Een derde zegt: ik ben verlicht door de H. Geest. Maar elk van hen zegt in wezen alleen: ik heb een innerlijke waarde erkend in datgene wat ik buiten mij meen te constateren.

Het ik projecteert ook niet menselijk bewust beleefde delen van het innerlijk naar de wereld en zoekt de weerkaatsing van zichzelf in die wereld terug te vinden. Daar waar dit gebeurt (het z.g. harmonische moment) zal men a.h.w. alle kracht die men in zich heeft buiten zich vermoeden. Op het ogenblik dat dit het geval is, zal de kracht die in mij berust ook buiten mij kenbaar worden, omdat ze voor mij in mijn werkelijkheidsgevoel op dat moment concreet is. Het erkennen van iets als bestaand (met geheel van mijn wezen wel te verstaan) betekent, dat het voor mij werkelijkheid is.

Dan staan we ook nog voor de moeilijkheid dat wij zo vaak termen gebruiken van God, de kosmos of de Eerste Oorzaak. U noemt ze maar op. Deze termen geven iets weer wat wel behoort tot ons eigen wezen maar nog niet wordt beleefd.

De God die wij buiten ons projecteren is eigenlijk een begrenzing van het onbekende dat wij in ons aantreffen. Het is een uiterlijke vorm. Het is niet essentie. Door een dergelijke Godheid buiten ons te projecteren echter, kunnen wij daar kracht aan ontlenen. Wij kunnen ons daarin gesterkt, getroost weten. Wij kunnen er zelf wonderen mee doen. Dan volgt hieruit dat geen

enkel Godsbeeld werkelijk is in de zin van een totale of kosmische werkelijkheid maar dat elk Godsbeeld dat in een mens wordt ervaren en beleefd voor die mens een concrete werkelijkheid is.

Hier staan we dan op een heel gevaarlijk punt. Want hoeveel verschillende vormen van God, van godsdienst, van goden, van systemen, van denkwijzen, van hemelindeling zijn er niet? Zoveel, dat we ze niet eens kunnen opnoemen. Toch zijn ze allemaal even waar voor degene die daarin zijn innerlijk weerkaatst ziet. De weerkaatsing in je eigen wereld en in je relatie met het onbekende is echter geen uiting van een concrete werkelijkheid. Het is een persoonlijke werkelijkheid. Het is de mens nu eenmaal eigen dat hij zijn persoonlijke werkelijkheid altijd stelt boven een controleerbare, een feitelijke werkelijkheid zonder meer. Kijk ik nog verder naar het innerlijk van de mens, dan kom ik nog tot veel meer conclusies. Je kunt als mens je relatie met andere mensen in de wereld eigenlijk nooit goed inschatten. Je denkt het wel, maar als je het achteraf bekijkt, dan loopt het toch allemaal een beetje anders dan je dacht. Zelfs dan weet je niet wat je werkelijk hebt betekend voor een ander.

Je weet dus niet wat je werkelijke relatie met de ander is. In de menselijke werkelijkheid speelt het eigen beeld dat je daarvan hebt natuurlijk de hoofdrol. Maar stel nu eens dat je in staat zoudt zijn om dat eigen beeld te vervangen door een totaalbeeld waarin je niet meer het centrum bent van een aantal rimpelingen die je zelf veroorzaakt in een onbekende vijver, maar waarin je deel bent van de vijver. Aan de hand van de rimpelingen en stromingen kun je constateren wat het geheel van het menselijk leven of van het menselijk zijn is.

Het geheel van de feiten blijkt veel beperkter te zijn dan je vermoedt, omdat een groot aantal feiten en werkingen elkaar eigenlijk opheffen. Hun betekenis ligt alleen op persoonlijk vlak. Als je dit nu kosmisch benadert, dan zeg je: de paar dingen die overblijven zijn de werkelijke betekenissen. Dat is de functie van mijn wezen en van mijn bestaan. Het is mijn relatie met een geheel waarvan ik juist door die betekenis deel uitmaak. Een mens zal het zelden zo formuleren of beseffen, denk ik. Maar innerlijk weet hij het wel. Een mens denkt dat hij een vrije wil heeft. Omdat hij het gevoel wil hebben niet gebonden te zijn. Hij beseft niet hoezeer hij eigenlijk een marionet is in vele gevallen. Hoe hij van alle kanten wordt gemanipuleerd. Hoe hij wordt gedwongen door z.g. noodzaken (sociale, economische, religieuze en andere) om anders te zijn dan hij is. Hij beseft niet hoe gemakkelijk hij te manipuleren is. En toch, kijk maar eens naar veel mensen. Wanneer je een paar keer aan het draadje 'vaderlandsliefde' trekt, dan vergeten ze prompt alle naastenliefde. Dan zijn ze prompt furieus, Dan kunnen ze zelfs in een wereld, die ten onder gaat zoals in Duitsland is gebeurd, reageren met een kreet: Wollt dir ein totalen Krieg? En dan roepen ze. Ja, wir wollen ein totalen Krieg. Wij willen de absolute ondergang, de vernietiging. Ze willen het niet. Maar op dat ogenblik willen ze niet anders.

Hier zitten we bij dat punt van de menselijke werkelijkheid wat van veel betekenis is. Je bent in zekere mate een marionet of je het wilt of niet. Je wordt door allerlei drijfveren gestimuleerd die je eigenlijk zelf niet helemaal kunt beschouwen. Pas als je afstand noemt van jezelf, ga je enigszins begrijpen hoe vaak je met het onvermijdelijke wordt geconfronteerd. Hoe sommige dingen voor jou eenvoudig niet meer te vermijden zijn. Hoe je aan bepaalde noodzaken, maar ook aan bepaalde gedragingen niet eens meer kunt ontkomen.

Wij hebben wel degelijk een vrije wil, natuurlijk. Die vrije wil is achter beperkt. Ze is niet wat wij er ons van voorstellen. De menselijke werkelijkheid erkent deze belemmeringen niet, tenzij ze direct en persoonlijk als het even kan aan anderen geweten kunnen worden. Wij zeggen nooit: ik ben deel van een gemanipuleerde wereld en ik manipuleer daarin zelf mee. Wij zeggen: Ik heb gelijk en de ander heeft ongelijk. Of: ik heb het goed willen doen, maar de hele wereld doet het verkeerd. Wij roepen voortdurend uit: het moet anders. Maar wij begrijpen niet, dat we eerst vrij moeten zijn en zelf anders moeten worden om werkelijk iets te bereiken.

Dan brengen wij nu die innerlijke werkelijkheid er even bij te pas. Er bestaat in driekwart van de mensheid een voortdurende drang om anders te zijn dan men is. Men wil ergens loskomen uit het patroon. Waarom slaagt men daar niet in? Ik denk, omdat men nog niet in staat is om iets van de innerlijke werkelijkheid te beseffen. Omdat we nog niet weten door te dringen in de innerlijke waarde van harmonie. Omdat men zelf met een beetje fictief Godsbeeld niet voldoende vertrouwen heeft in zichzelf, in datgene waaraan men zich toch wel overgeeft om de kracht ervan door zichzelf te manifesteren. Ik denk, dat men daardoor marionet blijft, ongeacht het verzet dat men ertegen heeft. En zoals mensen zijn (eenzijdig, ik heb het al

gezegd) proberen ze dan die dingen af te schuiven op anderen. Anderen moeten dit doen. Anderen zijn dan de schuld. Anderen hadden het verkeerd. Neen, u heeft in anderen alleen maar uw eigen fouten geprojecteerd. U heeft uw eigen onevenwichtigheden a.h.w. in de wereld gelegd. U zegt, die onevenwichtigheid, wat kan ik arme mens daar wat aan doen? Denk niet, dat dit alleen maar beperkt blijft tot filosofische of alledaagse procedures. Ook bij wetenschappelijk onderzoek, ook bij de benadering van bijv. de vraag: is het heelal bewoond of niet, spelen deze factoren een rol. Wij gaan niet uit van de feiten. Wij gaan uit van een wens. Wij gaan niet uit van werkelijkheden zonder meer. Wij gaan uit van een werkelijkheid die voor ons nog net hanteerbaar is.

Er is een beeld van een heel bekende parapsycholoog. Hij is al overgegaan en zit hier. Deze man heeft voortdurend gezegd: wij kunnen een leven na de dood nooit bewijzen. Toch had hij zelf daar geen aantal onweerlegbare, maar zuiver persoonlijke bewijzen voor ontvangen, ook als gevolg van zijn denken en zijn streven. Waarom heeft die mens dat nooit toegegeven? Omdat hij door het toegeven van hetgeen hem feitelijk en persoonlijk wel degelijk bekend was in strijd zou zijn gekomen met conventies, met het denken van anderen en daardoor volgens zijn eigen besef zijn geloofwaardigheid voor de anderen zou hebben verloren. Realiseer u dat het bij u precies zo gaat.

Als ik zeg 'mensen zijn marionetten', dan zeg ik dat niet alleen omdat er anderen zijn die aan de touwtjes trekken, maar ook omdat je zelf niet bereid bent je eigen bewegingen te maken, daar je voelt dat je dan tegenstand kunt wekken. Dan zeg ik: de menselijke werkelijkheid, als wij haar ontdoen van de bijkomstigheden, is een deel van een totale werkelijkheid. Ze is en blijft voor ieder min of meer persoonlijk, dat is waar. Maar die werkelijkheid houdt voor een mens in: het beschikken over geestelijke vermogens die over het algemeen niet of veel te weinig worden ontwikkeld: het beschikken over geestelijke krachten die maar zelden op de juiste manier worden gebruikt: het deel zijn van andere werelden en daarmee, direct verbonden zijn waardoor je op aarde anders en beter zoudt kunnen reageren, dan je doet.

De menselijke werkelijkheid is dus in feite dat wij onszelf tot onmacht veroordelen, omdat we bang zijn het ik innerlijk in waarheid te aanvaarden. In de kosmische werkelijkheid betekent het dat wij ervaringen opdoen die geen essentieel deel zijn van onze persoonlijkheid zonder meer, maar die voor ons wel betekenen, dat wij hoe dan ook tot een besef komen dat later - of moet ik zeggen elders - grote betekenis kan hebben.

Wat wij doen is het uitwissen van de blinde vlakken in het erkennen van onze persoonlijkheid, van ons eigen beeld. Daar zijn we mee bezig menselijke werkelijkheid is niet een kwestie van: komt er een atoomoorlog of niet. Een atoomoorlog kan de mensheid uitroeien zonder dat er iets verandert. Dacht u misschien dat de mensen dan niet zouden leven in een wereld, die ze zich precies zo voorstellen als de wereld die ze hebben verlaten en waarin dezelfde angst en dezelfde begeerte hen nog steeds manipuleren? De werkelijkheid is, dat we ons niet kunnen losmaken van al datgene wat we als belangrijk beschouwen: dat wij voortdurend bezig zijn met macht te verkrijgen over anderen zonder macht te bezitten over onszelf en de macht en kracht die in ons berusten te gebruiken. Het betekent, dat wij steeds bezig zijn om de kosmische werkelijkheid te vervalsen, opdat het ons mogelijk zou kunnen zijn om onszelf gelijktijdig in een uitzonderingspositie te plaatsen en toch een grote verantwoordelijkheid, die we persoonlijk hebben. Grotendeels te ontlopen. Dat is de menselijke werkelijkheid.

Dat is de werkelijkheid van de mensen die zeggen. Wij zijn uitverkoren. Als je maar doet wat wij zeggen, is het goed. Mensen die durven zeggen: ik vind dit goed. Maar die ook zeggen: God vindt dit goed.

Dan is daar ook het denken van mensen die zeggen: mijn systeem is het enig juiste. Als de hele mensheid volgens mijn systeem leeft, dan zal alles in orde komen. Zonder daarbij zichzelf te willen toegeven dat een mens niet altijd binnen een systeem zal passen en dat het niet mogelijk is een systeem in de plaats te stellen van een menselijke reactie.

De werkelijkheid van vandaag is een menselijke werkelijkheid. Een wereld van dreiging en angst. Een wereld van onbegrip, van chaos, van strijd met elkaar. Een wereld waarin men de strijd in de plaats zet van de innerlijke eenheid die men begeert, waarin men zoekt naar macht en dreiging, omdat men zelf te weinig vertrouwen heeft om anderen te kunnen vertrouwen. Een wereld waarin men steeds bezig is te vernietigen omdat men zo graag zou willen

opbouwen maar niet weet wat en hoe. Een wereld waarin men voortdurend uitroept dat men een taak wil hebben en gelijktijdig elke taak als te zwaar afwijst, omdat ze je onttrekt aan de geborgenheid van de groep, aan de steun van de hogere macht, de zekerheid van de wet en al die dingen meer.

Nu zegt u waarschijnlijk: Dat is geen glorieus beeld. Maar alles verandert. De tijden veranderen en de mensen veranderen. Als u naar uzelf kijkt en naar uw denken, bent u dan nog precies dezelfde als vijf jaar geleden? U denkt het misschien, maar denk eens goed na. U reageert anders, maar ook uw wereld ziet u een beetje anders. Als u uw menselijke werkelijkheid een beetje dichter wilt houden bij uw innerlijke werkelijkheid, als u uw persoonlijk zijn wilt uitdrukken in uw contact met datgene wat u werkelijk acht, dan moet u eerst afstand doen

Van het, zeg 'gezag' van alle anderen. Als ze duizend keer uitroepen dat er een crisis is, dan is dat niet waar. Maar als mensen honger lijden, armoede lijden zonder dat anderen zich om hen bekommeren, is er een crisis: ook al zegt iedereen dat er welvaart is. Het is onze persoonlijke relatie met de mens. Het is onze persoonlijke verbondenheid met anderen die onze innerlijke werkelijkheid helpt bepalen, maar die tevens onze uiterlijke werkelijkheidsbeleving vastlegt. Dat wat we zijn, dat wat we doen wordt bepaald door de wijze waarop wij vrijelijk uitdrukking geven aan dat wat we zijn dat wat we kunnen, dat wat onze innerlijke drijfveer is en misschien ook wat de conditionering is die de geest langs allerlei wegen probeert te leggen in het menselijk bestaan dat wij leiden.

Ik denk, dat ik het daarbij zal laten als inleiding.

Overweegt u eens of van hetgeen ik heb gezegd op dit ogenblik volgens u iets juist is, juist kan zijn of zeker onjuist is. Want het is deze innerlijk beslissing die bepaalt a. welk beeld u krijgt van deze lezing: b. welke betekenis deze kan hebben voor u en uw persoonlijk bestaan.

DISCUSSIE

❖ *Alles, ook de stof, is gemaakt uit lichtpartikels. Is dat alles dan ook een schepping die uit het hoogste Zelf komt en een persoonlijke werkelijkheid?*

U begint met een stelling die niet helemaal juist is. U zegt: lichtpartikels. Licht is op zichzelf inderdaad een straling. Maar het verschijnsel licht is weer een golfbeweging. Dus daar zitten we al in de moeilijkheden. Partikels betekenen nog steeds kleinste deeltjes materie. Waarom zeggen we het niet veel eenvoudiger? Alles is energie, want alles ook het kleinste deel kan ontbonden worden. Wat er dan overblijft is energie. Of misschien zouden we nog beter kunnen zeggen: Een potentiaalverschil t.a.v. de omgeving al dan niet in stand gehouden door eigen bewegingsmomentum. We zitten hier inderdaad met kracht. Wat is de basis van kracht? Ongetwijfeld datgene wat wij goddelijk of kosmisch noemen. In het begin was er energie, potentiële energie. Ze was niet geuit. Op het ogenblik dat er een evenwichtsverstoring plaatsvond, werd al deze energie door onevenwichtigheid uit haar rustende toestand in een actieve toestand overgeplaatst. Het resultaat daarvan was wat men o.a. wel de Big Bang noemt, het scheppingsproces. De eerste oorzaak is dus degene die dat eerste evenwicht heeft verstoord en dat is de scheppende kracht. Maar achter de scheppende kracht staat zeer waarschijnlijk nog een veel grotere kracht die de energie in zichzelf bevat, ongeacht of zij in geuite dan wel in rustende toestand verkeert.

❖ *Waarom ging die scheppende kracht zich uiten?*

Als ik dat zou weten. dan zou ik meer weten dan u. Ik kan er wel een theorie over opstellen. Maar een theorie is over het algemeen geen zekerheid, slechts een benadering op grond van een aantal bekende feiten waarmee men het onbekende probeert te onthullen zonder daarmee met zekerheid het onbekende zowel als het proces waardoor het bestaat te kunnen onthullen. Als u de vraag zo stelt, kan ik alleen zeggen: ik neem aan, dat er een bewustzijn bestaat. Een bewustzijn dat niet vergelijkbaar is met het energetisch niveau waarop de materie berust, maar dat wel in staat is als een plus- of minpunt in het evenwicht van die materiële energie in te grijpen. Ik ben geneigd om hierbij toch een enigszins brahmaanse visie te volgen die zegt: op het ogenblik, dat alles tot rust is gekomen, blijft er een ziel over die niet opgaat in de Al-ziel, maar van zichzelf bewust blijft. Op dat ogenblik dat ze zegt: ik ben, begint zij haar taak

als schepping van de nieuwe dag van Brahman. Ik denk, dat dit nog de beste benadering is. Met zekerheid durf ik het niet zeggen.

- ❖ *Hoe kan, daar de persoonlijke werkelijkheid beperkt en geconditioneerd is, de mens gedurende zijn bestaan in de stof juist de blinde vlekken in zijn wezen uitwissen of ontwikkelen?*

Ik heb niet gezegd dat u ze kunt uitwissen en ik zou u niet raden ze te ontwikkelen. Ik heb achter wel gezegd, dat je de blinde vlekken kunt omgrenzen. Dit is iets wat zich op geestelijk niveau en niet op zuiver stoffelijk niveau afspeelt. Als u namelijk een aantal ervaringen hebt, dan komt er op een gegeven moment een zekere contradictie tussen de stoffelijk werkelijkheidservaring en de geestelijke werkelijkheid die je kent. Deze contradictie geeft aan dat er ergens een verschil is. Als je die verschillen overweegt (iets wat gebeurt na de dood wanneer je de beperkte recapitulatie krijgt en daarna wanneer je van verworven inzichten en kennis gebruik gaat maken), dan ga je begrijpen waar de punten liggen die niet bekend zijn. Dus je blinde vlekken worden eigenlijk langzaam maar zeker bekend doordat je al het bekende samenvoegt tot een geheel. Daarin zijn dan bepaalde punten niet op te lossen. Dit zijn dan de punten, die je in een volgend leven of door een geestelijke studie in de een of andere sfeer probeert aan te vullen door steeds op elk gebied waar een basisbewustzijn bestaat dit bewustzijn langzaam op grond van vergelijking zodanig uit te breiden, dat er a.h.w. een uitloper van besef in het onbekende ontstaat. Daarna probeer je een relatie te leggen met andere besefpunten in je wezen en verbreek je a.h.w. het onbekende. Een deel daarvan wordt geabsorbeerd. Dit kan op twee manieren bereikt worden. Laten we zeggen dat het een cirkel is. Je hebt hier een lijn tot een bepaald punt: je kunt niet verder. Dan begin je vanuit een ander punt en je gaat weer zoeken naar associaties, naar mogelijkheden, naar erkenningen. Contact met anderen waardoor het ruimer wordt. Beide lijnen bereiken elkaar. Vanaf dat ogenblik heb je a.h.w. een sector van het onbekende zodanig begrensd dat het van alle kanten, zowel van beneden af als vanuit de ontwikkelingsprocessen kan worden ingevuld. Daardoor verminder je dus het onbekende gebied in omvang. Gelijktijdig krijg je meer punten vanwaar je opnieuw het onbekende kunt aanvatten en op grond van belevingen, leringen, harmonische waarden ed. weer kunt omgrenzen, weer kunt beperken en daarna invullen.

- ❖ *Zal de werkelijkheid voor de mens in het Aquariustijd-perk minder beperkt en afhankelijk zijn van conditionering?*

Daar moet ik werkelijk over nadenken. Het is namelijk zo, dat Aquarius een deel van de conditionering inderdaad verwerpt. Maar Aquarius is gelijktijdig ook ingesteld op massaliteit. Dat wij zeggen, dat in de Aquarius-periode de intermenselijke relatie, niet op persoonlijke maar op algemene basis een steeds grotere rol gaat spelen. Dat zou mijns inziens ook een conditionering kunnen betekenen, zij het een die wat anders is gericht dan de op het ogenblik nog aflopende tendens waarin het ik in feite centraal wordt gesteld en tegenover de wereld wordt geplaatst. Dan wordt het ik dus in verband gebracht met een deel van de wereld. Maar ook dit brengt conditionering en beperking met zich. Tenminste dat denk ik. Ik zou dus zeggen: er wordt geen tenietdoening van conditionering mogelijk in het Aquarius-tijdperk, maar er is een verandering in de conditionerende waarden van het milieu zoals meestal bij incarnatie van het eigen ik. Hierdoor ontstaat er een veel algemener en daardoor ruimer werkelijkheidsbeeld zonder dat dit werkelijk een concrete werkelijkheid volledig vertegenwoordigt.

- ❖ *Het is dus een positieve verandering die tot snellere bewustwording leidt?*

Dit is een vraag waarvan het antwoord geconditioneerd is, als begrijpt wat ik bedoel. In absolute zin is het antwoord natuurlijk niet te geven. Het zal u duidelijk zijn. Dat in de Aquarius-periode ook bepaalde bewustwordingswaarden weer verdwijnen die in het afgelopen Vissentijdperk wel hebben bestaan. Het is dus niet zo, dat je zegt: wij worden allemaal bewuster. De kans voor een meeromvattend bewustzijn wordt in de Aquarius-periode groter. En als het ik daarbij bovendien tot een voldoende zelferkenning komt (iets wat bij Aquarius twijfelachtig is, als je kunt afgaan op de Aquariusmens uit de huidige tijd), dan zie ik wel meer bewustwordingsmogelijkheden, maar ik zie geen bewustwordingszekerheid. Er zullen dus niveaus blijven bestaan net als nu.

- ❖ *Is het Godsbegrip van de in de geest levende entiteit niet of in mindere mate een projectie van hetgeen in haar bestaat?*

Een Godsbegrip is altijd een projectie van het eigen ik, omdat datgene wat wij God noemen in werkelijkheid niet te begrijpen is. Wij hebben eenvoudig het overzicht niet, wij hebben het inzicht niet waardoor wij God kunnen begrijpen. Een Godsbegrip is echter een omschrijving van God. Ook als de omschrijving in de geest veel minder specifiek menselijk is, veel minder beperkt is in de erkenning van waarden en veel minder de eigen kwaliteiten en menselijke eigenschappen daaraan worden toegeschreven, zo moet ik toch zeggen dat ook in de geest het Godsbeeld een geconditioneerde waarde bereikt. Geconditioneerd door je eigen bewustzijn, door je eigen inhoud. Dat je daarmee een goddelijke werkelijkheid misschien meer benadert, is een ander punt. Bij de mens zal over het algemeen het Godsbeeld een projectie zijn van zijn eigen behoefte, zijn eigen verlangens, zijn eigen wensen. Daarnaast wordt het geprojecteerd als een macht waarin het onvermogen, dat men in zichzelf erkent, niet aanwezig is. Het is dus ook nog een compenserend beeld. Een geest heeft minder behoefte om vooral een compenserend beeld op te bouwen. Dat wil zeggen, dat de eigenschappen die je aan God toeschrijft veel minder gedefinieerd worden. Wij zeggen niet: God is al liefde, God is rechtvaardig, God is dit en God is dat. Wij zeggen eenvoudig: God is een beleving. Voor ons is God veel meer aan emotie. Maar de manier waarop wij God beleven, wordt nog wel degelijk bepaald door onze inhouden, door onze emotionele mogelijkheden. Dan kun je niet zeggen, dat het niet geconditioneerd is. Dat het niet beperkt is. Ik denk dat op het ogenblik. Dat het Godsgevoel de Godsomschrijving gaat overheersen, wij toch dichterbij komen bij een goddelijke werkelijkheid.

❖ *Krishnamurti heeft die conditionering proberen te doorbreken. Is hij daarin geslaagd?*

Wij gaan niet graag op persoonlijke zaken in, dus op namen. Als iemand probeert die conditionering te doorbreken, zal hij daardoor onbewust conditionerend optreden. Krishnamurti vervangt dus de specifieke religieuze conditionering door een wat vage innerlijke vrede plus een geconditioneerd werken met feiten. Daarmee betekent hij, althans in mijn ogen, een vooruitgang op menig religieuze en niet-religieuze leerstelling. Op zichzelf geeft hij toch ook, meen ik, wijsheid weer die hij zelf relateert. Dat is een heel belangrijk punt. Ik meen, dat wanneer je in staat bent om alle zekerheden die je kent te relativiseren en daardoor te maken tot een herkenningspunt in het onbekende, je als vanzelf de waarheid naderbij komt. Krishnamurti probeert de mens daarbij te helpen onder meer door hem te zeggen: ach, mens wat maak je druk over het hiernamaals, je moet vandaag hier leven. Zoals hij ook zegt: waarom wil je vrede in de wereld tot stand brengen? Probeer nu eerst rust en vrede in je zelf te vinden. Waarom ben je steeds bezig anderen te bekritisieren? Leer eerst jezelf eens goed kennen. Dit alles natuurlijk in mijn eigen woorden zeer vaag geformuleerd en de uitvoerige Engelse antwoorden parafaserende. Ik denk, dat u daarmee een antwoord heeft gekregen op uw vraag. Krishnamurti probeert wel degelijk op zijn beurt weer enigszins conditionerend op te treden. Dat betekent dus, dat hij in feite geen conditionering verbreekt, maar dat hij alleen in de plaats van de conditionering t.a.v. vast waarden een conditionering stelt die juist alle waarden relateert. Dit is mijn opvatting.

❖ *Hij heeft een stap verder gedaan.*

Dat ligt aan de persoonlijkheid en bovendien aan het standpunt van de groep waarmee men zich verbonden voelt. Voor mij persoonlijk lijkt mij iemand, die dit relativiseren heeft geleerd en dus de innerlijke kracht, vrijheid en vrede van Krishnamurti heeft leren benaderen of althans erkennen, een stap vooruit te hebben gedaan. Maar ik kan mij zeer godsdienstig gebonden entiteiten van de meest verschillende confessies denken die zeggen: ja, ja, maar daarmee geef je de mens eigenlijk niets in de plaats voor de krukken die hij nodig heeft om op het rechte pad te blijven. Het beroerde is, dat ik nog steeds niet weet waar de vlakke zich bevindt waarin het rechte pad ligt, want je kunt dan alle kanten uit. Dat hebben trouwens de interpreterende machthebbers van de verschillende geloven uitvoerig bewezen. Je kunt met God alle kanten uit. Dat kun je in zekere zin ook met democratie en met nog zo'n stel begrippen. Het zijn vaagheden die je eenvoudig vervormt tot datgene wat op dit moment noodzakelijk is. Maar ik kan mij voorstellen dat ze zeggen: je maar, je moet het toch anders doen. Ik geloof, dat de grote fout is bij allemaal, waarschijnlijk ook bij ons, dat we onvoldoende beseffen dat wat voor een goed is voor de ander kwaad kan zijn. Dat wat voor de een een bewustwording betekent voor de ander een innerlijke chaos en tenslotte een verlies ervan beseffen kan vertegenwoordigen. Er is een veelheid van waarden. De menselijke werkelijkheid is helaas gebaseerd op het stellen van zekerheden, zelfs indien deze niet aantoonbaar zijn. Daarom wordt de menselijke werkelijkheid altijd weer teruggebracht tot constatering - al dan niet bewijsbaar - die als basis gelden voor het gehele gedrag, voor het

gehele innerlijke proces. Maar stellingen op zichzelf behoeven niet juist te zijn. Er zijn bepaalde wetten, zoals de zwaartekracht, die je op 4 of 5 verschillende manieren kunt benaderen waarbij de fenomenen elke benadering op zich als redelijk juist bevestigen zonder dat een van de vele richtingen een volledig bewijs oplevert voor de juistheid van de veronderstelling. Datzelfde hebben we met geloof, met God, met meditatie, met innerlijke vrede, met geestelijke vooruitgang. Er zijn zoveel wegen mogelijk. Een weg is alleen geschikt voor degene die daarmee innerlijk zo zeer harmonisch is dat hij juist langs die weg verder komt. Dan kun je ook niet zeggen: dit is de waarheid en dat niet. Op het ogenblik, dat je dat gaat doen, bind je de mens aan iets wat voor hemzelf nog niet beleefbaar is. Een christen is iemand die de Christus beleeft: niet iemand die de leringen van z.g. christenleiders volgt. Een waar gelovige is iemand die innerlijk de werkelijkheid ervaart van een hoge kracht. Een gelovige is niet iemand die formuleringen hanteert zonder ze te beleven. Als u op die manier verder gaat, dan zult u vanzelf begrijpen dat juist op geestelijk vlak (het vlak van ontwikkeling, van bewustwording, van bewustzijn) een vaste norm eigenlijk niet te geven is, omdat de mensen allen anders zijn. Omdat een ieder anders is afgestemd, omdat een ieder behoort tot misschien zelfs een totaal ander geheel van bewustwording. De mens heeft die indeling indertijd bedacht. Ze is overgenomen o.m. door de geest van de Heer van Straling en van de Heer van Wijsheid. Die behoort tot een bepaalde tendens. Je hebt een bepaalde harmonische basiswaarde. Die basiswaarde in je is geestelijk en niet alleen stoffelijk aanwezig. En het is deze geestelijke harmonie die bepaalt op welke manier en langs welke beelden of voorstellingen je een uitbreiding van bewustzijn het best kunt verwerven.

❖ *Zoudt u kunnen zeggen dat die conditionering waarover u het heeft een maatschappelijke optelsom is van de blinde vlekken van de mensen in de maatschappij?*

Je kunt natuurlijk alles zeggen. Ik zou zeggen: een maatschappelijke conditionering bevat heel veel van de blinde vlakken in de mensen, dat is waar. Maar of daarvan een optelsom is gemaakt, betwijfel ik omdat namelijk aan aantal niet zo blinde vlekken daarbij een grote rol spelen. Een maatschappelijk conditionering wordt namelijk opgebouwd uit de angsten, de begeerten van de mensen en de behoefte aan machtsverhouding. Dit zijn in wezen wel emotionele zaken, maar het zijn geen blinde vlekken. Het enig blinde daarbij is, dat de mens niet erkent dat juist deze kracht hem ertoe brengt een conditionering voor anderen zoveel mogelijk vast te stellen. Hoe meer de ouders behoefte hebben aan macht, hoe beter ze hun kinderen zullen opvoeden. Want wie macht begeert, zal anderen conditioneren totdat zij een beantwoordend patroon vertonen. Ouders, die geen machtsbewustzijn bezitten maar een onzekerheid, zullen daarentegen hun kinderen teveel vrijheid geven. Maar als ze die kinderen te veel vrijheid geven, dan ontstaat er een gedrag dat tenslotte zelfs bij meer chaotische normen voor hen onaanvaardbaar wordt. Dan proberen ze alsnog conditionerend op te treden, maar op een ogenblik dat een andere conditionering eigenlijk al vaste voet heeft gekregen in zo'n persoon. U ziet hoe moeilijk het eigenlijk is. De maatschappelijke conditionering geschiedt vaak vanuit bepaalde machtsstructuren. U zult mij vergeven dat ik dat zeg. Waarom is het zo belangrijk dat de School met de Bijbel blijft bestaan? De kinderen kunnen toch ook elders met de bijbel worden geconfronteerd. Maar als het er op school wordt ingehamerd, zitten ze gelijktijdig in een groep waarin die bepaalde waarheden en vaak ook de gevoeligheidjes e.d. op dezelfde manier zijn ontwikkeld. Dat wil zeggen, dat zij in de vormingsjaren zo sterk worden beïnvloed in de richting van deze waarheid of pseudo-waarheid dat zij niet meer in staat zijn die conditionerende werking af te schudden in hun gedragingen, zelfs als ze dat eventueel in hun openlijke belijdenis later wel kunnen doen. Daar hebben we dan van die typische dingen. Neem nu b.v. het begrip 'vaderland'. Een verwantschap met het gebied waarin je bent opgegroeid is voor elke mens begrijpelijk. Het is een soort conditionering. Waar je je jeugd jaren doorbrengt ontstaan indrukken. Deze indrukken zijn basisindrukken. Waar een herkenning optreedt van datgene wat je in je jeugd jaren hebt verkregen, dat betekent een gevoel van geborgenheid. In zoverre is er een vaderlandsliefde. Maar vaderlandsliefde voor een zeer beperkt gebied, voor een zeer beperkte taal, voor een zeer beperkte nationale trots. Dit is iets wat de mensen wordt bijgebracht, wordt ingehamerd. Als u het niet gelooft, moet u maar eens kijken naar de Ver. Staten. Wat zit daar niet allemaal bij elkaar? Nederlanders, Engelsen, Canadezen, Ieren, Polen, Russen, veel Russische joden plus nog een aantal stammen die oorspronkelijk als slaven die kant zijn uitgegaan. En wat doen ze allemaal? Ze staan voor de vaste hand: dit is ons vaderland, de grote USA. Is dat dan geen conditionering? Er blijven natuurlijk wel restanten van de oude nationaliteit: het terugzoeken naar het oude

milieu. De Duitsers met hun bierkroeg. De Jidden met hun koschere delicatessen. Maar dat zijn allemaal dingen die eigenlijk verwateren, want ze zijn allen even vaderlandslievend. Waarom? Omdat deze conditionering een enorme macht betekent voor degenen die je gemeenschap besturen. En daar gaat het om. Dat is hetzelfde met de geloofsbelijdenis. Hoe strikter een bepaald geloof wordt gepredikt, met hoe meer wetten en hoe vroeger je een mens daarin kunt conditioneren, des te groter het gezag is van een ieder die aan het hoofd van een dergelijke gemeenschap staat. Dat wordt misschien niet eens bewust begrepen door politieke of geestelijk leiders, maar in de praktijk is dat wel zo. Dan moet je dus zeggen: inderdaad, er is heel veel conditionering op aarde. Maatschappelijk en anderszins, die eigenlijk berust op een blindzijn voor bepaalde eigen kwaliteiten bij degenen die conditioneren. Maar of daarmee de blinde vlekken van alle mensen samen worden opgeteld, dat is een andere vraag, omdat je merkt dat mensen - ongeacht de uiterlijke conditionering die blijft bestaan - zich innerlijk van die conditie nering meer en meer gaan losmaken. Zij zijn dus kennelijk in staat om een innerlijk bewustwordingsproces door te maken dat ver uitgaat boven hun vermogen om zich aan de eenmaal ingelegde reactiepatronen op stoffelijk terrein te onttrekken.

❖ *Waar komt die machtsbehoefte vandaan?*

Dat is een vraag, die zeer velen zich hebben gesteld en waarop ook ik geen afdoend antwoord kan geven in dier voege, dat het voor elke vorm van macht en machtsbehoefte zal gelden. Over het algemeen is machtsbehoefte een poging om een zelfoverschatting te rechtvaardigen door het onderwerpen van het ik van anderen. Wij zien dan ook dat zeer veel mensen die naar macht streven op de een of andere manier gefrustreerd zijn. Napoleon werd uitgelachen om zijn kleine gestalte en bovendien door een neiging om nogal eens op te scheppen. Hij heeft dat omgezet in een keizer worden en het verwerven van macht met alle middelen. Er is een zekere schilder geweest. Hij kon zelfs aardig tekenen, ofschoon hij meer huizen heeft geschilderd dan erkende grote schilderstukken heeft gemaakt. Deze voelde zich eveneens miskend. Dit miskend voelen heeft hij omgezet in het vergaren van aanhangers, het samenstellen van een gemeenschapje waarin hij wel wat kon betekenen. Toen hij eenmaal beseftte dat hij binnen die gemeenschap een rol kon spelen, heeft hij zich meer en meer op de voorgrond geplaatst. Dat hij daarbij werd geholpen door anderen die zijn invloed zagen, heeft hij zelf misschien nooit beseft. Zo werd hij de leider en tenslotte de misleider van een heel volk. Zelfs Alexander de Grote was een mens die met zichzelf nogal eens overhoop lag. Hij was een groot veldheer, ongetwijfeld. Maar hij was bovendien een man, die op het ogenblik dat hij radeloos was altijd maar cru naar voren stormde. Dat werd dan voor een aanval aangezien, ofschoon het in vele gevallen een vlucht was voor zijn onvermogen om een juiste conclusie te trekken. Toch werd hij vereerd als een god door zijn soldaten, maar ook door vele volkeren die hij heeft overwonnen. Pas toen hij bijna stervende was en dus zijn directe invloed op de mensen ging verliezen is het beeld getaand. Maar de historie heeft nog altijd een Alexander de Grote vastgelegd in plaats van een Alexander de Zwakke, wat hij in wezen was.

Als u die dingen bekijkt, dan ziet u dat de machtsdrift iets is, wat wordt geboren uit angst. Het is een vluchten vooruit. Zo worden in de oorlog vaak helden geboren op het ogenblik dat ze zozeer in het nauw zijn gebracht dat ze niet meer weten waar ze naar toe moeten en dan per ongeluk naar voren lopen. Ik denk, dat de machtsdrang altijd daarmee te maken heeft. Het is een behoefte om meer te zijn dan een ander juist omdat je bang bent minder te zijn dan een ander.

Machtsbehoefte komt volgens mij voort uit een vlucht naar voren. Je bent misschien als acteur nooit honderd procent geslaagd en dan kun je in een politieke rol misschien toch een soort semi-godheid worden. Of je hebt het in de kruidenierswaren een beetje moeilijk gehad, hoe groot het concern ook moge zijn, dan kun je in de politiek gaan en op een gegeven ogenblik laten zien dat jij sterker bent dan iedereen waarbij je in vele gevallen meer koppig dan sterk bent om de doodeenvoudige reden dat je alleen zo een ik-beeld kunt projecteren dat beantwoordt aan je wensleven, maar waarvan je zelf de onjuistheid en onvolledigheid aanvoelt.

Dan kun je miljonair zijn en zeggen: in het zakenleven zou ik heel goed kunnen slagen, maar zakenmensen hebben eigenlijk zo weinig betekenis. Dan ga je in de politiek. En als je geluk hebt, dan word je minister-president. U moet dus de machtsdrang niet alleen maar zien als een machtswellust. Die wellust ontstaat pas op het ogenblik dat je beseft hoe velen je kunt manipuleren, hoe je de baas bent. Dan zijn er andere trekken die daarbij een rol spelen. Sommige mensen zijn masochisten: dat zijn de offerende leiders die voorgaan. Er zijn ook

sadisten: dat zijn de mindere leiders die altijd anderen laten voorgaan, vooral als het gevaarlijk is. Al die trekken, die zelfs nog te maken hebben met seksualiteit en jeugdervaringen worden in de machtsbehoefte ook uitgedrukt. Maar het begin van het streven naar macht en het verlangen naar macht ligt volgens mij nog steeds in het onvermogen jezelf in vrede te aanvaarden zoals je bent.

❖ *In de psychotherapie is déconditionering de laatste jaren een nieuwe activiteit. Er zijn twee methoden om conditionering te voorkomen: een kortstondige en een gerekte.*

Om conditionering te voorkomen bestaat geen enkele goede behandeling. De kortstondige methode is feitelijk een hersenspoeling waarmee je probeert een bestaande hersenspoeling of conditionering zodanig te doorbreken dat daardoor een benadering van een voor jou normaal gedragspatroon tot stand komt zonder dat daarbij de zekerheid bestaat dat die normaliteit ook voor de persoon zelf ontstaat. Bij de langdurige déconditionering krijgen we te maken met een verschuivingsproces van waarden. En aangezien je hier de tijd neemt, kan het ego zich dus aan de veranderende beïnvloeding voortdurend aanpassen. Het betekent, dat het emotionele leven gelijkmatiger in de richting van de nieuwe conditionering gaat, dat het proces tenslotte een persoon voortbrengt die niet alleen in gedrags- en denkwaarde, maar ook in emotionele eenheid aan het nieuwe concept beantwoordt. Dat is het verschil. Als ik op aarde zou leven en ik zou de tijd hebben, dan zou ik aan de tweede methode de voorkeur geven, omdat het gevaar dat we in feite schizofrenie veroorzaken, hoe goed die dan ook bedekt blijft, veel minder groot is.

❖ *Creatieve leegte, wilt u daar iets over zeggen.*

Creatieve leegte kan niet bestaan. Het creatieve is het vormen. Een creatieve leegte zou een leegte zijn, die binnen zichzelf wordt gevormd naar dan is ze geen leegte meer. Ik geloof, dat dit een term is waarmee we niet teveel moeten schermen. Maar laten we wel een ding beseffen: op het ogenblik, dat de rationele denkprocessen worden herleid tot een zeer gering deel van de normale gedachtestroom, kan een innerlijk contact ontstaan met de totale persoonlijkheid waardoor de schijnbare leegte in feite wordt gevuld met een deel van de eigen werkelijkheid, wat stoffelijk niet wordt beseft. Daaruit kan dan de krachtbron, maar ook wel degelijk zelfs besefverschuiving voortkomen die voor de mens dan het product zou kunnen zijn van die creatieve leegte.

Wij zijn toch wel ver gekomen. Wij zijn begonnen bij de menselijke werkelijkheid. Conditionering en déconditionering zijn ook deel van de menselijke werkelijkheid.

De grote fout die we maar al te vaak maken is, dat we vergeten dat elke menselijke werkelijkheid alleen kan bestaan op basis van de persoonlijke werkelijkheid van de mensen die tezamen die menselijke werkelijkheid tijdelijk vormen. Wij zijn dus niet zo ver van het onderwerp afgedwaald als u misschien gevreesd heeft. Laat mij dan nu een eindrede beginnen.

AFSLUITING

Ik zou dit willen zeggen: als we praten over menselijke werkelijkheid dan praten we feitelijk over een aantal illusies die schijnbaar voldoende overeenstemmen. Wij praten niet over een wereld die echt zo is. Wij praten over een wereld die men tezamen heeft willen aanvaarden. Eigenlijk gaat het over allerlei dingen die geen werkelijke betekenis hebben, tenzij wij die eraan toekennen. Zoiets als een stoplicht, rood betekent stop. Of: rood betekent gevaar. In bepaalde buurten betekent rood weer iets anders. In al die gevallen gaat het dus niet alleen maar om een werkelijkheid. Neen, het gaat om een overeenkomst, die we bewust of onbewust samen hebben gesloten waardoor wij aan de op zich die betekenis niet bezittende waarde die betekenis voor ons toekennen. En daar wij ons in ons gedrag bij die erkenning aanpassen, zal het toegekende voor ons als een deel van de werkelijkheid gelden en ons gedrag bepalen alsof het werkelijkheid ware zonder dat er echter een werkelijke betekenis is anders dan die wij overeengekomen zijn.

Op deze manier zijn wij met ontzettend veel dingen bezig. De mensen en zelfs ook de geest hier en daar zijn altijd weer bezig om waanbeelden toe te voegen aan de reeds bestaande. Ik heb in mijn lezing de vaderlandsliefde genoemd, maar ik had het ook kunnen hebben over stoplichten, over links of rechts rijden, voorrang voor bepaalde vormen van verkeer onder bepaalde voorwaarden. Alles wat u zich maar kunt denken tot zelfs het begrip democratie, verkiezing e.d. Al die dingen slaan niet op werkelijkheden: ze slaan op illusies. Als u iemand kiest,

dan moet hij u vertegenwoordigen. Dan is het toch een illusie. Dat zult u op grond van de feiten moeten toegeven, als u denkt dat hij inderdaad alleen datgene zal doen wat hij namens u heeft beloofd te doen. Eigenlijk is dus een groot gedeelte van de menselijke werkelijkheid een aantal gemeenschappelijke hallucinaties. Maar achter die dingen liggen de feiten. U kunt zeggen dat dit wel goed is voor u en dat niet goed is voor u. Maar dat is nog lang niet bewezen.

Een tijdje geleden waren aardappels slecht voor u, nu zijn ze goed voor u. Wanneer ze uitroepen dat u meer melk moet drinken, dan is dat ook niet altijd waar. Zelfs dat roken slecht is, is ook niet waar. Want er zijn mensen geweest die ontzettend veel hebben gerookt en die toch heel oud zijn geworden. Er zijn ook mensen diep zoals Caruso, ontzettend mooi konden zingen en toch heel zwaar rookten. Het zijn dus allemaal maar schijnzekerheden. Het zijn ideeën het zijn modes. Maar het geldt wel voor u. Als u denkt dat u longkanker krijgt van roken, krijgt u het. Misschien omdat u het denkt, als wel om het feit dat het inderdaad soms bepaalde longziekten of longverstoppingen kan veroorzaken. Als we dat gaan begrijpen, dan moeten we zeggen.

Een menselijke werkelijkheid is heel goed, als we de betrekkelijkheid van alle dingen maar beseffen. Als we maar begrijpen dat 9/10 van hetgeen menselijk zo waar en zo zeker heet te zijn dat in feite niet is. Dat het een mening is, een opinie. Dat het een uitleg is van bepaalde feiten waarbij de feiten op zich nog aantastbaar kunnen zijn. En dan moeten we wel terugvallen op een persoonlijke werkelijkheid en vooral op een innerlijke werkelijkheid. Het zou niet redelijk zijn om dit onderwerp te beëindigen zonder ook daarop te wijzen. U heeft in u zekerheden die u misschien niet eens beseft.

Maar op het ogenblik dat u werkelijk geen raad meer weet, valt u daarop terug. Dan is het misschien een God die u in die gestalte wilt zien. In andere gevallen is het gewoon maar de stilte of het ademen en het even u losmaken van de wereld, opdat u dan weer sterk kunt zijn. In u heeft u een kracht. In u heeft u een mogelijkheid om die hele menselijke werkelijkheid, wanneer u ze niet meer aan kunt a.h.w. voor uzelf een nieuwe betekenis te geven. De betekenissen die u aan die menselijke werkelijkheid toekent, zijn bepalend voor die innerlijke rust, maar ook voor het gebruik van uw geestelijke kracht, voor uw innerlijke gezondheid, voor uw mentale gezondheid zelfs.

Het zou dwaas zijn om daaraan voorbij te gaan. Het is gemakkelijk genoeg te zeggen: God zal het wel doen. Of: uw engelbewaarder komt het u wel vertellen. Waarbij die engelbewaarder dan schijnbaar een soort hemelse postbode is die zo nu en dan een kaartje komt brengen. Groeten uit het hiernamaals en uit de eeuwigheid. Het is zo gemakkelijk om het allemaal buiten je te plaatsen. Begrijp nu dat dergelijke voorstellingen ook als ze voor u echt en waar zijn, in uzelf berusten: dat ze geen realiteit zijn maar dat ze de voorstelling zijn van zaken die u innerlijk nog niet kunt begrijpen en verwerken. U doet precies hetzelfde als u een maatschappij in de wereld benadert.

Begrijp heel goed, dat al die oplossingen die iedereen aandraagt geen werkelijke oplossingen zijn: dat ze alleen een bepaalde mentaliteit tot stand moeten brengen. En dat die mentaliteit dan veranderingen schept welke weliswaar niet geheel zal beantwoorden aan hetgeen werd gesuggereerd, maar die toch een benadering ervan in het beleven van leven mogelijk maakt. Laten wij gewoon begrijpen dat de menselijke werkelijkheid voor een groot gedeelte alleen maar berust op onderlinge afspraken. Laten wij begrijpen dat alle beelden van de wereld maar ook van God en van hiernamaals grotendeels afhankelijk zijn van datgene wat mensen overeengekomen zijn - bewust of onbewust - om daarover te denken en daaruit de dingen voor zichzelf te distilleren. In ons berust een werkelijkheid. Een werkelijkheid die veel groter is, omdat ze ons beleven niet alleen op aarde bepaalt, maar daarnaast waarschijnlijk ook in een groot aantal werelden en zeker over een veel langere tijdsspanne dan dat wat u de tijd of het leven noemt.

Grijp terug naar die innerlijke waarde, als u maar weet hoe u het buiten u moet doen. Besef, dat beelden en voorstellingen niet absoluut kunnen zijn, maar dat de ervaring voor u werkelijkheid is. De ervaring die voor u werkelijkheid is, moet niet alleen in u bestaan, maar ook buiten u kenbaar zijn. Als u daarmee rekening houdt, dan zult u de menselijke werkelijkheid, die waarschijnlijk persoonlijk is. maar die u meer en meer met anderen dus kunnen delen. Wanneer de afspraken die de mensen onder elkaar maken een beetje anders worden, dan kunnen heel veel van die z.g. zekerheden van vandaag de dag en ook de grenzen van

vandaag de dag worden geslecht en kun je in de plaats daarvan iets zetten wat ruimer, wijder en beter is. Dat kun je niet doen door anderen daartoe te dwingen. Je kunt het alleen doen door in jezelf die waarheid te vinden en haar vanuit jezelf zoveel mogelijk uit te dragen.

Er zou een ogenblik kunnen komen waarop de menselijke werkelijkheid de goddelijke werkelijkheid heel dicht benadert. Wanneer mensen zozeer samen gaan in werkelijkheid en zo weinig belang hechten aan alle illusies en uiterlijke overeenkomsten die tenslotte geen betekenis hebben dat ze juist daardoor elkaar aanvoelen. In het aanvoelen van elkaar komen ze tot een langzaam aanvoelen van een goddelijke werkelijkheid, die zo omvattend is dat zelfs de beelden en beperkingen die men in de geest kent langzamerhand daarvoor verbleken. Het is mogelijk, maar het zal wel niet zo snel gebeuren. Want de mens heeft zijn kennis gezet tussen zich en de werkelijkheid. De mens heeft zijn weten verheven tot een afgod. De mens heeft zijn eigen trots gesteld tussen zich en de waarheid.

Laten wij niet aan deze menselijke ziekten lijden. Zeker, ze worden u vaak als een soort conditionering opgedrongen, maar nodig is het niet. Want wij zijn innerlijk vrij genoeg om een persoonlijke werkelijkheid te vinden en te beleven die de kracht in ons wezen weergeeft en de werkelijkheid in ons wezen doet beleven. Van daaruit zullen wij de mogelijkheid vinden om de menselijke werkelijkheid, zoals ze nu bestaat, te laten evolueren naar een werkelijkheid die dan nog menselijk is en waarin toch meer van een goddelijke werkelijkheid kan meespelen. Daarin kunnen wij ons bewuster zijn van ons geestelijk ik, zoals dat ook in een menselijk bestaan een rol blijft spelen in alles wat we zijn doen en beleven.